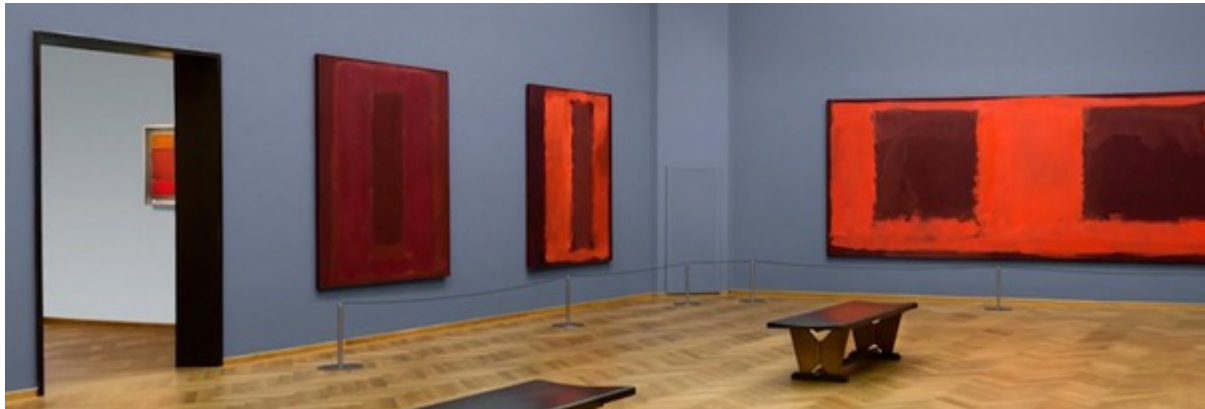

DE VERBEELDING VAN HET INNERLIJK

zondag 22 april

voorbereid door Bert Dijkman en Thea van Huizen

Inleiding

Het jaarthema van onze vieringen is dit jaar: Beeld en gelijkenis. Volgens mij past een viering over de Joodse schilder Mark Rothko hier goed in.

Mijn werktitel voor deze viering was: de verbeelding van het al.

Ik twijfel of dat wel goed uitdrukt wat ik zeggen wil. Zou het niet moeten zijn: de verbeelding van het innerlijk?

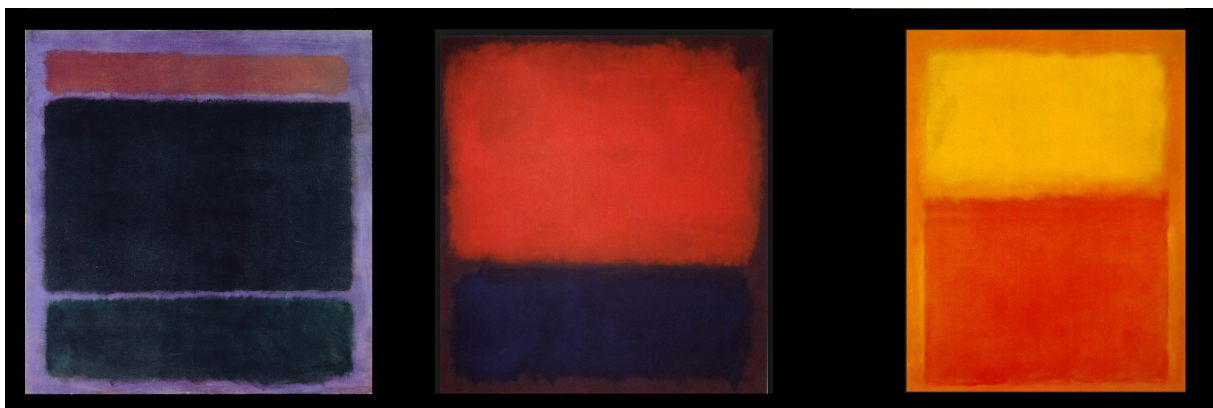
Het hele idee van een viering over Rothko blijkt sowieso ambitieus. Maar goed wie A zegt...

De weg van Rothko laat in zijn schilderijen een ontwikkeling zien naar een uiterste vorm van abstractie.

Ik hou geen kunsthistorische verhandeling. Ik beperk me tot de slotfase van Rothko's ontwikkeling. Een ontwikkeling als 'een weg naar de stilte'.

Als je naar de laatste schilderijen van Rothko kijkt, kijk je naar wat je niet ziet...

Je kijkt naar binnen:

Lezing: [Exodus3: 1-8a \(Naardense bijbel\)](#)

Mark Rothko

Rothko werd geboren als Marcus Rothkowitz in september 1903 in Dvinsk, in het zogenaamde vestigingsgebied. Dit vestigingsgebied was door de Russische machthebbers aangewezen als woongebied voor Joden (van 1791-1917).

Hoewel dit gebied voor de Joden was aangewezen werden er van 1903 tot 1906 ruim 150 pogroms gehouden. Die van Bialystok in 1905 is erg bekend. En deze stad lag niet ver weg van Dvinsk waar de familie Rothkowitz woonde. Het vestigingsgebied ligt ongeveer op de grens van Letland, Litouwen, Wit-Rusland en Rusland.

Dit gebied is vaak veranderd van nationaliteit, en heeft gezocht onder meerdere machthebbers. De namen van de steden zijn vaak veranderd.

Marc Chagall is ongeveer in dezelfde streek geboren en hij was 16 jaar toen Rothko werd geboren. Marc Chagal vertrok in 1910 naar Parijs.

Ook in 1910 vertrok de vader van Marcus naar New York om daar een nieuw leven voor hem en zijn gezin te gaan voorbereiden.

Het gezin reisde vader in gedeelten achterna. Marcus vertrok als laatste met zijn moeder in 1913 naar New York.

Helaas is het gezin maar korte tijd compleet geweest, want vader stierf in 1914 aan darmkanker.

De jonge Marcus moet zich een weg banen in de Amerikaanse samenleving. En dat viel hem niet mee.

Rothko overleed op 25 februari 1970 door zelfdoding. Hij had zijn weg afgelegd.

Bijna een jaar later werd in Houston de Rothko kapel geopend Een soort wederopstanding?

Rothko kapel

Overweging

De tentoonstelling in het Haagse gemeentemuseum (in 2014/2015 alweer 3 jaar geleden!) sloeg bij mij in als een bom.

De jubelende teksten om de tentoonstelling onder de aandacht te brengen hadden mij nieuwsgierig gemaakt, maar ook gereserveerd.

Van blozend roze en jubelend geel, tot knallend blauw en somber zwart. Wanneer je voor de immense doeken van Mark Rothko (1903-1970) staat, voel je hoe je zijn wereld ingezogen wordt. De kleurvelden, opgebouwd uit zinderende verflagen, zijn van een ongekennde intensiteit en verbeelden universele gevoelens van angst, extase, tragiek en euforie. Rothko was een intense kunstenaar die alles gaf en zoals vaker met grote kunstenaars, een moeilijk leven kende; gevoed door de ontgoocheling die de wereldoorlogen teweeg hadden gebracht en geteisterd door depressie. Een getormenteerde ziel die tot grootse kunst in staat was, en mensen tot op de dag van vandaag hiermee troost en verwondert.

Maar toen ik de schilderijen zag, was ik met stomheid geslagen. Wat moet je erover zeggen? Volgens mij kan je ze alleen maar ondergaan.

De een zegt dat Rothko met zijn (hele grote, immense) schilderijen zijn publiek ertoe wil brengen om in dialoog met het schilderij tot zichzelf te komen, zonder tussenkomst van taal.

De ander zegt juist (bijv. Henk van Os) dat het Rothko lukt om je (kijkend naar zijn schilderijen) te laten ontkomen aan jezelf, in sublieme rust.

Je moet er wel even de tijd voor nemen om de confrontatie met zo'n schilderij aan te gaan. Rustig gaan zitten en kijken / zoeken wat het schilderij wil zeggen...

Een tekst van Johannes van het Kruis is: "Wie iets moet zoeken dat verborgen is, moet in het verborgen doordringen tot de verborgen plaats waar het zich bevindt. Als h/zij het dan vindt, is h/zij even verborgen als dat iets."

Leren leven in de leegte is de ruimte durven te betreden die God verlaten heeft.

Of misschien anders gezegd: Leren leven in de leegte is de ruimte durven te betreden waar wij mensen God verlaten hebben en God ons weer wil vinden.

Dit brengt mij bij de gelezen tekst in Exodus 3.

Mozes dwaalt met de schapen van zijn schoonvader door de woestijn. Hij heeft daar weinig aanspraak in de woestijn, slechts geblaat en stilte...

Al dwalend komt hij aan bij de berg Horeb, bekend als de berg van God. Geen doelbewuste weg erheen, hij komt er, lijkt het, heel toevallig.

In de stilte verschijnt de engel van de Ene, in een vuurvlam uit het midden van de Sinaïdoorn.

Mozes ziet het en verbaast zich erover dat de Sinaïdoorn niet verbrandt. Hij wijkt van zijn weg af en gaat kijken.

Dit afwijken van de weg die hij gewend is te gaan, brengt hem tot een ontmoeting, een inzicht en tot een doel.

Mozes ontmoet: IK BEN.

Zijn inzicht is: ik ben bang, maar als IK ERBIJ BEN zal ik de situatie onder ogen zien.

Zijn doel wordt: terug naar het onderdrukte volk in Egypte en hen bevrijden.

Waar IK BEN is, is de grond waarop je staat heilige, rode grond.

Dat heeft Rothko denk ik willen verbeelden, vandaar dat zijn schilderijen nooit zomaar ergens opgehangen mochten worden.

Zijn schilderijen mochten geen decoratieve waarde hebben.

Zij hebben een innerlijke en inhoudelijke waarde.

Rothko stelde daarom hoge eisen aan de manier van tentoonstellen, de belichting, de sfeer.

Het is jammer dat hij zelf de opening van de Rothko kapel niet meer heeft kunnen meemaken.

Vele mensen hebben daar zijn werk ondergaan, van alle mogelijke geloven en gezindten.

Hij heeft dichters geïnspireerd tot gedichten die te lang zijn om voor te dragen.

Rothko's werk verdient respect door de manier waarop hij tot het uiterste heeft willen gaan en ook gegaan is.

Ik ken er maar weinig die hun roeping zo tot het eind hebben gevolgd.
